

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Національної
академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
професор

Руслан СЕРБИН

24.09.2025 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ щодо дисертації Посудевського Іллі Валерійовича на тему: «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 28 вересня 2021 р., протокол № 18

ВИТЯГ

з протоколу засідання розширеного засідання кафедри кримінології та інформаційних технологій Національної академії внутрішніх справ від 17 квітня 2025 року

Присутні:

завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, професор Левченко Ю.О. (рецензент), начальник відділу, доктор юридичних наук, професор Тихонова О.В., провідний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, професор Копан О.В., провідний науковий співробітник лабораторії, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Тичина Д.М. (рецензент), професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Джужа О.М. (науковий керівник), учений секретар секретаріату Вченої ради, доктор юридичних наук, професор Василевич В.В., професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Кулакова Н.В., професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Іващенко В.О. (головуючий), доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Чукаєва А.В., старший науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук Бондар С.В., старший викладач кафедри, кандидат юридичних наук, Пустовий О.О., доцент кафедри, доктор філософії Школьніков В.І., ад'юнкт денної форми навчання Посудевський І.В.

З присутніх – 5 докторів юридичних наук та 7 кандидатів юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Посудевського Іллі Валерійовича на тему: «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації до розгляду та проведення разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Посудевського І. В. на тему «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію та методику, охарактеризував об'єкт та предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, що сьогодні України постала перед найбільшими викликами у безпековому та оборонному секторах. На ситуативне ускладнення, поряд з чинниками суто криміногенного характеру, значною мірою впливають військові дії, щоденні ракетні обстріли й диверсійно-підривна діяльність по всій державі, а також відсутність контролю за частиною території й відповідно посилення міграційних процесів, зокрема, внутрішнього переміщення населення.

За таких факторів відбуваються не лише прояви колабораціонізму, сепаратизму, екстремізму, а також видозмінюється структура самої злочинності, посилюються її організовані, етнічні, транснаціональні, й звичайно, корупційні зв'язки із політичними, державними, правоохоронними, судовими та іншими установами. Також намітилась активна тенденція до заповнення виконавчої ланки у організованих групах корисливо-насильницької спрямованості особами, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави або держав.

Незважаючи на загальне статистичне скорочення показників кримінальної активності, кількість виявлених за останні роки організованих груп та злочинних організацій сформованих на етнічній основі зросла, зокрема інтенсивне збільшення спостерігалось у 2020 р. (36; +64,2 %), 2021 р. (38; +65,8 %), 2022 р. (27; +51,9 %) та 2023-2025 рр. (+59,4 %). Серед усіх злочинних угруповань сформованих на етнічній основі майже абсолютну більшість (у середньому 94,8 %) становили організовані групи, а на злочинні організації припадало лише 3,4 %. Кількість зареєстрованих корисливо-насильницьких злочинів вчинених такими групами після збільшення з 293 (у 2018 р.) до 337 у 2019 р. (+13,0 %) у наступні роки поступово зменшувалася, зокрема до 208 в 2020 р. (-35,7 %), 185 – у 2021 р. (-11,1 %), 57 – у 2022 р. (-72 %), серед яких абсолютну більшість складають: умисні вбивства з корисливих мотивів (13), незаконні позбавлення волі, або викрадення людей (61), торгівля людьми (22), грабежі (565), розбої (213), бандитизм (34), незаконне заволодіння транспортними засобами (152). Водночас,

незважаючи на зменшення кількісних показників таких злочинів, якісні – мають дещо інші тенденції, зокрема виявлено 577 іноземців, які відзначились у груповій корисливо-насильницькій злочинності, під час вчинення тяжких (58,5 %) та особливо тяжких злочинів (32,4 %).

Тривожними виглядають й результати вивчення масиву кримінальних проваджень, що підтверджують ігнорування правоохоронцями реєстрації етнічних ознак злочинців (та їхніх груп) на стадії досудового розслідування (здебільшого облік обмежується загальними показниками громадянства та місця проживання підозрюваних, а більш повні дані фіксуються лише щодо засуджених в установах виконання покарань).

Ситуацію ускладнює й відсутність серед вітчизняних учених єдиних кримінологічних підходів до оцінювання масштабів впливу організованих груп на криміналітет і суспільство загалом, її співвідношення з іншими соціальними явищами та процесами. Концептуальна неузгодженість ускладнює системне планування та проведення скоординованих заходів державно-правового реагування на корисливо-насильницькі вияви організованої злочинності за участі іноземців, що потребує невідкладного вирішення, особливо в умовах воєнного стану.

Оригінальні ідеї в контексті розроблення системи кримінологічного впливу на злочинність та окремі її сегменти (організовану, корисливо-насильницьку) свого часу висловлювали представники провідних вітчизняних наукових шкіл. Зазначену тематику висвітлено, зокрема, у працях Л. І. Аркуші, А. М. Бабенка, О. М. Бандурки, В. С. Батиргарєєвої, В. В. Бедриківського, В. В. Василевича, М. Г. Вербенського, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, В. Л. Грохольського, С. Ф. Денисова, О. М. Джужі, О. С. Доценка, В. М. Дрьоміна, О. О. Дудорова, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, В. П. Ємельянова, О. О. Кваші, О. Г. Колба, М. Г. Колодяжного, І. М. Копотуна, Т. В. Корнякової, М. В. Корнієнка, О. М. Костенка, О. Г. Кулика, В. І. Литвиненка, О. М. Литвинова, С. А. Мозоля, Є. С. Назимка, А. А. Небитова, Ю. В. Нікітіна, Ю. В. Орлова, А. В. Савченка, М. О. Семенишина, Є. Д. Скулиша, Д. М. Тичини, В. В. Тіщенко, В. І. Шакуна, О. Ю. Шостко, Н. М. Ярмиш та ін.

Пошук шляхів удосконалення та розробки заходів запобігання етнічній злочинності здійснювали: В. В. Босенко, М. Г. Вербенський, А. А. Вознюк, П. С. Єпринцев, Г. П. Жаровська, А. В. Калініна, М. В. Підболячний, В. Г. Севрук, Ю. О. Стрелковська та ін.

Напрацювання зазначених та інших дослідників становлять теоретичне підґрунтя для вирішення численних практичних проблем, що виникають у правоохоронній і правозастосовній діяльності. Поряд із цим, задекларовані в Стратегіях національної безпеки (2015 і 2020 рр.), боротьби з організованою злочинністю (2011 і 2020 рр.), як і прийнятих раніше загальнодержавних комплексних цільових програмах (1993, 1996, 2000, 2006 рр.), концепціях (2010 і 2011 рр.) правові та інституційні зміни здебільшого залишаються нереалізованими, а здійснювані заходи не врахували глобалізаційні, військові, міграційні процеси, а тому їх ефективність виявилися мінімізованою. Відповідно, бракує кримінологічних розвідок проблем запобігання корисливо-насильницькій

діяльності організованих груп за участі іноземців в умовах реалізації Кримінального процесуального кодексу (КПК) України та з урахуванням структурно-функціональних змін у системі Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та інших інституцій сектору безпеки. Фрагментарність наукового доробку, недостатньо тісний зв'язок теорії та практики зумовили актуальність обраної теми.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою і логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

По завершенню доповіді Посудевському І. В. присутніми були поставлені такі запитання:

Василевич В. В.: Шановний здобувач, назвіть віктимологічні особливості жертв (потерпілих) відносно яких вчиняються корисливо-насильницькі злочини іноземцями у складі організованих груп в Україні.

Відповідь: Обрання майбутньої жертви корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп, обумовлено корисливим мотивом, зокрема прагненням отримати матеріальні та нематеріальні цінності незаконним шляхом. Жертв злочинів поділено за: громадянством держави: громадяни України; іноземці; особи без громадянства; статтю: чоловіки; жінки; віку: малолітні, неповнолітні, повнолітні особи; видом корисливо-насильницького посягання: жертви грабежів, розбоїв, вимагання, незаконних заволодінь транспортними засобами та ін.; використанням насильства: фізичне; психологічне; фізичне й психологічне одночасно; заподіяною шкодою: майнова, фізична-майнова, моральна шкода; взаємовідносинами із злочинцем: компаньйони або конкуренти по бізнесу; не пов'язані зі злочинцями діловими відносинами; не знайомі взагалі; використання різних засобів та предметів щодо нейтралізації перешкод: зброя (холодна, пневматична, травматична, вогнепальна), інші предмети та інструменти, без таких.

Копан О. В: Надайте кримінологічну характеристику іноземця, який вчиняє корисливо-насильницькі злочини, у складі організованих груп в Україні:

Відповідь: На основі вивчення масиву кримінальних проваджень можна виділити типологічні ознаки злочинця: особа чоловічої статі (93 %); віком від 25 до 45 років (76 %); здебільшого громадяни пострадянських країн (61 %); мешканці міста (83 %); із базовою середньою або повною середньою освітою (53 %); одружені (42 %) й мали на вихованні малолітніх та неповнолітніх дітей; офіційно не навчалися і не працювали (62 %); раніше судимі (39 %); вели антигромадський спосіб життя (23 %); не судимі (55 %). Особи жіночої статі (7 %) виступають у ролі пособників, кур'єрів, навідниць, збувачок викраденого.

Як свідчать матеріали слідчої і судової практики, учасники організованих груп і злочинних організацій, які сформовані на етнічній основі, вчиняють злочини не тільки за місцем мешкання, а й по всій території України. Структуру таких груп складали: лідер або організатор («вор у законі», «авторитет», ватажок); заступник або заступники; ланкові та бригадири (особи, які підтримують

взаємозв'язок між заступниками та іншими учасниками угруповання); фахівці у різних галузях професійних знань; рядові учасники (виконавці); учасники групи, які виконують другорядні функції, але є особами іншої національності (наприклад, збувають викрадене майно, надають інформацію щодо потрібних жертв).

Тичина Д. М.: Шановний дисертант, в розрізі представленого дослідження поясніть механізм виявлення корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп

Відповідь: Ефективне виявлення ознак діяльності організованих груп за участі іноземців здійснюється за рахунок встановлення осередку злочинної діяльності (певний район, в якому сформовані етнічні групи, або діють члени організованої групи; місце концентрації осіб, які представляють оперативний інтерес). До безпосередніх місць пошуку віднесені: місця злочинних зібрань (сходок); місця помешкання лідерів організованих груп та/або осіб, які мають статус осіб підвищеного злочинного впливу, у тому числі сфери особистих зв'язків лідерів, організаторів і взагалі осіб, обізнаних про організовану злочинну діяльність певних груп; сфери сімейних, споріднених стосунків будь-якого з членів організованої групи; сфери проведення будь-яких видів дозвілля; побутової сфери (наприклад, відпочинку, обслуговування автотранспорту тощо).

До елементів виявлення корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп слід віднести суб'єктів виявлення – підрозділи кримінальної поліції України та об'єкти, зокрема: організована група чи злочинна організація, її протиправна діяльність, члени групи та інші особи (добровільно припинили діяльність в організованих групах і притягалися до кримінальної відповідальності за вчинення інших кримінальних правопорушень; брали участь у кримінальних правопорушеннях вчинюваних організованими групами, але добровільно заявили про це; є членами інших, конкуруючих організованих груп, і тому надають інформацію для усунення «конкурентів»; виконували окремі дії, що не є протиправними, але сприяли корисливо-насильницькій діяльності; свідки злочинів); місця компактного проживання етнічних груп, середовище їх функціонування, тобто осіб, які близько спілкуються з такою особою, та можуть надати чи посприяти в отриманні оперативної інформації, знаряддя та засоби, які використовувались для вчинення злочину, встановлення предметів і речей, що становлять оперативний інтерес, викрадене майно тощо.

Левченко Ю. О.: Шановний дисертант, які ви можете виділити основні детермінанти, що породжують та обумовлюють корисливо-насильницькі злочини, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні?

Відповідь: Організована корисливо-насильницька злочинність за участі іноземців, будучи пов'язана з міграційними процесами, міжнародною й транснаціональною злочинністю, має відмінні риси від інших видів злочинності (загальнокримінальної чи суто організованої), що пояснюється специфікою причинно-умовного комплексу, який складається із військово-політичних, соціально-економічних, організаційно-правових й морально-психологічних детермінантів. На структуру означеного комплексу впливають такі фактори:

негативні життєві обставини, що зумовили факт приїзду (переїзду в Україну); причини та умови, що діють у життєвій ситуації й визначають основну ціль прибуття до України – протиправну діяльність; обставини, що впливають на іноземців та осіб без громадянства після їхнього приїзду в країну. Найближчим часом прогнозується подальше збільшення кількості організованих груп і злочинних організацій, які сформовані на етнічній основі, на території України. Причиною цього є насамперед нестабільне економічне та політичне становище, військові дії як на території України, так і поза її межами, що, натомість, сприяє нелегальній міграції та маргіналізації окремих етнічних груп, незаконне розповсюдження неконтрольованої зброї.

Кулакова Н. В.: Шановний дисертант, які ви можете виділити основні загальносоціальні заходи запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп?

Відповідь: Реалізація загальносоціальних заходів запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп відповідно до Стратегії боротьби з організованою злочинністю (2020 р.) передбачає прийняття проєкту розробленої в авторській редакції *Державної програми запобігання організованій злочинності на 2025–2030 рр.* за напрямками: удосконалення національного законодавства (КК України доповнити запропонованою новою *ст. 255–4 «Створення організованої групи чи злочинної організації іноземцями або за їх участі»*); КПК України – наділити оперативно-розшукові підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю (управління стратегічних розслідувань Національної поліції) повноваженнями здійснювати процесуальні слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора; Закон України «Про організаційно-правові основи запобігання організованій злочинності» – внести зміни та доповнення в частині загальних положень, системи органів, організаційного, інформаційного та контрольно-наглядового забезпечення; прийняти новий Закон України «Про інтеграцію та адаптацію іноземних громадян в Україні» з урахуванням цілей, форм і процедур імміграційного контролю, запобігання незаконним міграційним процесам, запровадження практики адаптаційних та інтеграційних контрактів та ін.; розробити проєкт Міграційного кодексу України, який включатиме систематизацію норм міграційного права та їх кодифікацію за окремими сферами регулювання та правовими інститутами) та формування ефективної системи організаційного, інституційного, ідеологічного, пенітенціарного, міжнародного забезпечення запобігання організованій злочинності.

Іващенко В.О.: Шановний дисертант, які ви можете виділити основні спеціально-кримінологічні та індивідуально-профілактичні заходи запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні?

Відповідь: В контексті реалізації спеціально-кримінологічних та індивідуально-профілактичних заходів запобігання злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп на регіональному, районному та

секторному рівнях передбачається перехід від реагування на правопорушення та їх наслідки до «усунення причин та умов, що сприяють вчиненню протиправних дій», створення кримінологічної інформаційно-аналітичної розвідки, яка передбачає моніторинг динаміки й комплексну оцінку криміногенних ризиків, міграційних загроз, стан захищеності кордонів, а також специфіку кримінальних правопорушень з урахуванням окремих регіонів, районів та секторів концентрації іноземців (управління ризиками безпеки) з відповідною зміною порядку оцінювання результатів правоохоронної діяльності.

Зазначений підхід реалізований у розробленому комплексному цільовому *Плані заходів запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні на період до 2030 р.*, який включає в себе підготовчий (визначити й нормативно закріпити систему суб'єктів запобігання у тому числі зі знанням іноземної мови, окреслити межі їх повноважень, завдання, функції, визначити відповідальних за кожним регіоном, районом, сектором), запобіжно-цільовий (розробити спеціальні методичні рекомендації, алгоритми дій, методики запобігання окремим видам корисливо-насильницьких злочинів, у тому числі на прифронтових територіях, в умовах воєнного чи надзвичайного стану) та завершальний (аналіз досягнутих результатів, визначення подальших заходів запобігання й підготовка наступного плану) етапи.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – **доктор юридичних наук, професор – Джужа О. М.**

Дисертаційне дослідження Посудевського Іллі Валерійовича на тему «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні» привертає увагу своєю актуальністю з огляду на геополітичну нестабільність та збільшення кількості кримінальних правопорушень учинених в умовах воєнного стану в Україні. Сьогодні, бракує кримінологічних розвідок проблем запобігання корисливо-насильницькій діяльності організованих груп за участі іноземців, в умовах реалізації Кримінального процесуального кодексу України та з урахуванням структурно-функціональних змін у системі Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та інших інституцій сектору безпеки. Відсутність комплексного аналізу теоретичних положень та практичних проблем, а також формування пропозицій, спрямованих на удосконалення запобігання цим злочинам, підвищення ефективності існуючих форм і методів запобігання, визначення чинників, що обумовлюють їх вчинення (глобалізаційні, військові, міграційні процеси та ін.), підтверджують необхідність виділення й розроблення напрямів підвищення ефективності заходів запобігання злочинності.

Відповідно, дисертаційна робота Посудевського Іллі Валерійовича на тему: «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні» є новим, сучасним та актуальним дослідженням, що відповідає спеціальності 081 – Право.

Дисертаційне дослідження І. В. Посудевського містить якісну наукову новизну, а саме: автором розроблено наукові основи комплексної кримінологічної

методики запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються особами, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави, особами без громадянства.

Проведений аналіз показників статистичної звітності дозволив наголосити, що в умовах збройної агресії Україна зіткнулася із масовими переміщеннями населення (біженці, іноземці, які прибувають в Україну на тимчасове чи постійне проживання; транзитні й нелегальні мігранти), щорічним збільшенням кількості виявлених організованих груп та злочинних організацій сформованих на етнічній основі та вчинених ними корисливо-насильницьких злочинів із застосування вогнепальної зброї, вибухових речовин, у зв'язку з чим встановлені ключові тенденції прогностичного розвитку (прогнозування міграційних потоків), зокрема виявлено зв'язки між інтенсивністю етнічних, національних та глобалізаційних процесів і негативними показниками динаміки злочинності, латентністю таких злочинів, й на цій основі запропонувати заходи забезпечення кримінологічної безпеки на загальносоціальному та спеціально-кримінологічному рівнях, у тому числі з урахуванням ситуації воєнного стану в цілому по країні та в розрізі окремих регіонів (в тому числі деокупованих). У зв'язку з чим, запропоновано в авторській редакції проекти:

Державної програми запобігання організований злочинності на основі засад формування та реалізації відповідної кримінологічної політики, що включає комплекс заходів впливу на криміногенні чинники за блоками: *правовий* (удосконалення законодавства: КК України, КПК України, Закону України «Про організаційно-правові основи запобігання організований злочинності», а також прийняття нового Закону України «Про інтеграцію та адаптацію іноземних громадян в Україні» та Міграційного кодексу України); *організаційний* (подолання міжнаціональних, міжетнічних і расових конфліктів, забезпечення реалізації державних програм протидії ксенофобії, расизму й нетерпимості; регулювання міграційних потоків); *інституційний* (оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів з урахування криміногенної ситуації в країні; використання новітніх, апробованих закордонною практикою, заходів запобігання (Smart City); кадровий відбір, наукове забезпечення) (цільовий блок) та ідеологічний, пенітенціарний, міжнародний (загальний блок).

Плану заходів щодо запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні на період до 2030 р., спрямованого на виконання положень Програми, що включає в себе підготовчий (визначити й нормативно закріпити систему суб'єктів запобігання у тому числі зі знаннями іноземної мови, окреслити межі їх повноважень, завдання, функції, визначити відповідальних за кожним регіоном, районом, сектором), запобіжно-цільовий (розробити спеціальні методичні рекомендації, алгоритми дій, методики запобігання окремим видам корисливо-насильницьких злочинів, у тому числі на прифронтових територіях, в умовах воєнного чи надзвичайного стану) та завершальний (аналіз досягнутих результатів, визначення подальших заходів запобігання й підготовка наступного плану) етапи.

Також запропоновано заходи оперативно-профілактичного впливу на лідерів та інших учасників організованих груп та злочинних організацій, що

здійснюються оперативними підрозділами Національної поліції, на основі співпраці з правоохоронними інституціями інших країн шляхом обміну інформацією про перебування учасників групи на території України, можливої їх участі у злочинній діяльності, а також організації і проведення комплексних цільових заходів запобігання.

Автором коректно застосовані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Надійність і вірогідність отриманих наукових результатів підтверджуються теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних принципів дисертаційної роботи, єдністю й логічністю всіх етапів дослідження, його організаційною цілісністю й чіткістю концептуальних засад. Таким чином забезпечується високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дослідженні, їх достовірність.

Під час роботи над дисертаційним дослідженням Посудевський Ілля Валерійович зарекомендував себе з позитивної сторони. Йому притаманні такі якості, як високий рівень інтелектуальних здібностей, працьовитість, цілеспрямованість, наполегливість, високий рівень відповідальності. За період навчання в аспірантурі він цілком сформувався як науковець, підтвердженням чого є не лише дисертаційна робота, а також і численні публікації в провідних фахових виданнях з юридичних наук. Посудевський І. В. активно брав участь у всеукраїнських і міжнародних конференціях.

Отже, дисертація на тему «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні» виконана на високому науковому рівні, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Посудевський Ілля Валерійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Кандидат юридичних наук, професор Левченко Ю. О. відзначив, що тема дисертаційного дослідження Посудевського І. В. «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні» є актуальною, оскільки прискорення процесів європейської інтеграції України потребує впровадження у правоохоронну практику не лише сучасних форм і методів запобігання злочинності, а й визнаних світовим співтовариством стандартів захисту прав і свобод людини. Проблематика імміграційних процесів загалом і нелегальної міграції, зокрема, є актуальною з огляду на значне зростання інтенсивності імміграційних процесів в першій половині XXI ст., що змінюють свій характер й багато в чому формують економічний, соціокультурний і криміногенний потенціал держави. Невизначеність у правовому полі України положення про іноземців, внутрішньо-переміщених осіб та осіб без громадянства, відсутність стійкої шкали ціннісних орієнтирів, зниження в багатьох соціального статусу в зв'язку з утратою роботи й постійного місця проживання, призводить до нагромадження негативної соціальної енергії та деструктивних тенденцій у

розвитку суспільства. У площині кримінологічної безпеки держав у цьому разі йдеться про вплив зовнішніх міграційних процесів на стан і структуру злочинності, а саме «підживлення» її кримінальними правопорушеннями, що вчиняються іммігрантами.

Варто додати, що на імміграційну ситуацію в Україні поряд з чинниками суто криміногенного характеру, значною мірою ще впливають військові дії, посилення процесів внутрішнього переміщення населення, відсутність контролю за частиною території та державним кордоном, економічна нестабільність, використання неконкурентних методів фінансово-господарської діяльності, непослідовність реформи правоохоронної та судової систем, освіти й охорони здоров'я, зростання рівня безробіття, значне соціальне розшарування населення тощо.

З позитивного боку слід відмітити, що основою дисертації є зведені дані вивчення 102 кримінальних проваджень відкритих за фактом вчинення корисливо-насильницьких злочинів іноземцями у складі організованих груп в Україні упродовж 2014–2023 рр. з усіх областей країни, а також 53 вироків, винесених судами щодо злочинів відповідної категорії в зазначений період; узагальнені результати опитувань 70 прокурорів, 143 слідчих та 98 оперативних працівників Національної поліції України у Закарпатській, Львівській, Житомирській, Київській, Одеській, Херсонській та Миколаївській областях; аналітичні узагальнення МВС України, Державної міграційної служби України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, Міжнародної організації з міграції (МОМ), Агентства Європейського Союзу з питань надання притулку (EUAA, European Union Agency for Asylum), а також результати вивчення оперативно-розшукової, слідчої та судової практики з урахуванням досвіду роботи автора в органах досудового розслідування та організаційно-аналітичного забезпечення Національної поліції України

З аналізу дисертації видно, що автор детально дослідив особливості, стан та динаміку корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні, характеристику осіб, які вчиняють такі кримінальні правопорушення, що дало можливість здійснити їх подальшу типологію та на її основі розробити заходи запобігання.

Слід також відмітити, що обрана автором структура дисертації дозволила послідовно і системно проаналізувати широкий спектр проблем, які стосуються питань запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні. Під час розподілу основного тексту за розділами (підрозділами) дисертації автором дотримано правил пропорційності, взаємовиключення і неперервності. Матеріал викладено послідовно, в основному правильно, співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювало необхідні наукові дефініції.

Спираючись на результати власного дослідження законодавчої бази та кримінальних проваджень автором запропоновано проекти: 1) Державної програми запобігання організованій злочинності на основі засад формування та реалізації відповідної кримінологічної політики, що включає комплекс заходів

впливу на криміногенні чинники за блоками: *правовий* (удосконалення законодавства: КК України, КПК України, Закону України «Про організаційно-правові основи запобігання організованій злочинності», а також прийняття нового Закону України «Про інтеграцію та адаптацію іноземних громадян в Україні» та Міграційного кодексу України); *організаційний* (подолання міжнаціональних, міжетнічних і расових конфліктів, забезпечення реалізації державних програм протидії ксенофобії, расизму й нетерпимості; регулювання міграційних потоків); *інституційний* (оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів з урахування криміногенної ситуації в країні; використання новітніх, апробованих закордонною практикою, заходів запобігання (Smart City); кадровий відбір, наукове забезпечення) (цільовий блок) та ідеологічний, пенітенціарний, міжнародний (загальний блок); 2) Плану заходів щодо запобігання корисливо-наси́льницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні на період до 2030 р., спрямованого на виконання положень Програми, що включає в себе підготовчий (визначити й нормативно закріпити систему суб'єктів запобігання у тому числі зі знаннями іноземної мови, окреслити межі їх повноважень, завдання, функції, визначити відповідальних за кожним регіоном, районом, сектором), запобіжно-цільовий (розробити спеціальні методичні рекомендації, алгоритми дій, методики запобігання окремим видам корисливо-наси́льницьких злочинів, у тому числі на прифронтових територіях, в умовах воєнного чи надзвичайного стану) та завершальний (аналіз досягнутих результатів, визначення подальших заходів запобігання й підготовка наступного плану) етапи;

Результати дисертації апробовано у виступах на науково-теоретичних конференціях та опубліковано у наукових фахових виданнях України, що свідчить про їх новизну та актуальність.

Викладене вище дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертаційне дослідження Посудевського Іллі Валерійовича на тему «Запобігання корисливо-наси́льницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні», відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та може бути рекомендоване до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Тичина Д.М. відзначила, що тема дисертаційного дослідження Посудевського І. В. безумовно є

актуальною, оскільки, розпочата 14 квітня 2014 року збройна агресія російської федерації проти України і повномасштабна війна 24 лютого 2022 року призвели не тільки до тимчасової анексії та окупації окремих територій і регіонів країни, руйнувань, значних економічних, екологічних і людських втрат, але і до суттєвого ускладнення криміногенної ситуації та, як наслідок, стрімкого зростання рівня окремих видів злочинності. У такій ситуації в Україні продовжує існувати загроза виникнення нових та ескалації тліючих міжетнічних і міждержавних конфліктів, які підсилюють зацікавленість у них представників злочинних угруповань.

У прийнятих у різні періоди державних цільових програмах, концепціях і стратегіях боротьби зі злочинністю заходи щодо впливу на рівень кримінальних правопорушень, учинених іноземцями та особами без громадянства, мали переважно безсистемний і декларативний характер, з огляду на що здебільшого залишилися нереалізованими. Стратегія боротьби з організованою злочинністю (2020) засвідчує, що саме на МВС і Національну поліцію України як найчисленніші правоохоронні інституції держави покладено комплекс завдань, спрямованих на запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих злочинних груп, як у масштабах країни, так і окремих регіонів. У цих умовах, назріла потреба розробити оптимальну кримінологічну модель, здатну мінімізувати негативні процеси криміналізації міграційних етнічних груп у межах наукової доктрини – кримінологічної політики, що визначатиме формування і реалізацію запобіжних заходів щодо впливу на корисливо-насильницьку злочинність іноземців.

Дисертація, поряд з іншими науковими розвідками, є одним із перших досліджень у вітчизняній кримінологічній науці в якому запропонована кримінологічна методика запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні з урахуванням умов воєнного стану. Сформульовані положення і рекомендації надали можливість отримати систему теоретичних поглядів на стан та тенденції й запропонувати конкретні шляхи їх реалізації в практичній діяльності. У дисертації обґрунтовано низку нових важливих положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення.

Структура дисертаційного дослідження, запропонована дисертантом, в цілому, є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до аналізу проблем запобігання кримінальних правопорушень. Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них, відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет. Нові положення, висновки і рекомендації, що висуваються в дисертації, в роботі обґрунтовуються, у першу чергу, за допомогою цілої низки методологічних принципів та методів. Вміло застосована автором методологія наукового пошуку є традиційною для науки кримінології.

Емпіричну базу дослідження становлять зведені дані вивчення 102 кримінальних проваджень відкритих за фактом вчинення корисливо-насильницьких злочинів іноземцями у складі організованих груп в Україні упродовж 2014–2023 рр. з усіх областей країни, а також 53 вироків, винесених судами щодо злочинів відповідної категорії в зазначений період; узагальнені результати опитувань 70 прокурорів, 143 слідчих та 98 оперативних працівників

Національної поліції України у Закарпатській, Львівській, Житомирській, Київській, Одеській, Херсонській та Миколаївській областях; аналітичні узагальнення МВС України, Державної міграційної служби України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, Міжнародної організації з міграції (МОМ), Агентства Європейського Союзу з питань надання притулку (EUAА, European Union Agency for Asylum), а також результати вивчення оперативно-розшукової, слідчої та судової практики з урахуванням досвіду роботи автора в органах досудового розслідування та організаційно-аналітичного забезпечення Національної поліції України.

Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 9 наукових публікаціях, з яких п'ять статей – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, чотири у збірниках тез наукових доповідей, які оприлюднені на науково-практичних конференціях і під час проведення круглого столу (2021–2025 рр.).

Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертанту вдалося вирішити поставлені задачі та отримати нові, поглиблені для науки результати. Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки і рекомендації обґрунтовані. Вивчення дисертаційного дослідження свідчить про самостійність проведеного дослідження, його актуальність і достатній науковий рівень, суттєве теоретичне і практичне значення. Висновки і узагальнення, яких дійшов автор, успішно можуть використовуватись і надалі у науково-дослідній, правотворчій, правоохоронній сфері та освітньому процесі.

Викладене вище дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертаційне дослідження Посудевського Іллі Валерійовича на тему: «Запобігання корисливо-наси́льницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні», подане на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 може бути рекомендоване до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Кандидат юридичних наук Бондар С. В. відзначив, що для дослідження обрана актуальна тема, яка має велике теоретичне і практичне значення у

запобіганні корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні.

Питання плану сформульовані таким чином, що загалом охоплюють основні аспекти теми дослідження і обумовлюють розкриття теми. Автор використав достатню кількість джерел. Тема роботи актуальна, зміст роботи вказує на те, що дисертант загалом успішно вирішив ті завдання, які він ставив перед собою. Наукова новизна отриманих результатів складається з оригінальних підходів здобувача до вирішення теоретичних і практичних питань, що пов'язані з концептуальними теоретичними та практичними засадами запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні.

У дослідженні проаналізована відповідна статистика та відомості з кримінальних проваджень стосовно досліджуваної проблематики. Автор правильно визначив основні напрями своїх досліджень. Вдало обрана методологія дослідження надала можливість дисертанту повністю досягти поставленої мети.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Посудевського Іллі Валерійовича на тему: «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до разового захисту у спеціалізованій вченій раді для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент **Чукаєва А.В.** у своєму виступі підтримала попередніх доповідачів, акцентувала увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначила, що дисертаційне дослідження є теоретично і практично значущим. Підкреслила, що у процесі доповіді головних положень дисертаційного дослідження, а також під час відповідей на запитання, Посудевський І. В. продемонстрував знання нормативних та доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертаційна робота, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

У підсумку, дисертація Посудевського Іллі Валерійовича на тему: «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Посудевського Іллі Валерійовича на тему: «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сьогодні України постала перед найбільшими викликами у безпековому та оборонному секторах. На ситуативне ускладнення, поряд з чинниками суто криміногенного характеру, значною мірою впливають військові дії, щоденні ракетні обстріли й диверсійно-підривна

діяльність по всій державі, а також відсутність контролю за частиною території й відповідно посилення міграційних процесів, зокрема, внутрішнього переміщення населення.

За таких факторів відбуваються не лише прояви колабораціонізму, сепаратизму, екстремізму, а також видозмінюється структура самої злочинності, посилюються її організовані, етнічні, транснаціональні, й звичайно, корупційні зв'язки із політичними, державними, правоохоронними, судовими та іншими установами. Також намітилась активна тенденція до заповнення виконавчої ланки у організованих групах корисливо-насильницької спрямованості особами, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави або держав.

Незважаючи на загальне статистичне скорочення показників кримінальної активності, кількість виявлених за останні роки організованих груп та злочинних організацій сформованих на етнічній основі зросла, зокрема інтенсивне збільшення спостерігалось у 2020 р. (36; +64,2 %), 2021 р. (38; +65,8 %), 2022 р. (27; +51,9 %) та 2023 р. (16; +59,4 %). Серед усіх злочинних угруповань сформованих на етнічній основі майже абсолютну більшість (у середньому 94,8 %) становили організовані групи, а на злочинні організації припадало лише 3,4 %. Кількість зареєстрованих корисливо-насильницьких злочинів вчинених такими групами після збільшення з 293 (у 2018 р.) до 337 у 2019 р. (+13,0 %) у наступні роки поступово зменшувалася, зокрема до 208 в 2020 р. (–35,7 %), 185 – у 2021 р. (–11,1 %), 57 – у 2022 р. (–72 %) і станом на вересень 2023 р. склав 24 злочини, серед яких абсолютну більшість складають: умисні вбивства з корисливих мотивів (13), незаконні позбавлення волі, або викрадення людей (61), торгівля людьми (22), грабежі (565), розбої (213), бандитизм (34), незаконне заволодіння транспортними засобами (152). Водночас, незважаючи на зменшення кількісних показників таких злочинів, якісні – мають дещо інші тенденції, зокрема виявлено 577 іноземців, які відзначились у груповій корисливо-насильницькій злочинності, під час вчинення тяжких (58,5 %) та особливо тяжких злочинів (32,4 %).

Тривожними виглядають й результати вивчення масиву кримінальних проваджень, що підтверджують ігнорування правоохоронцями реєстрації етнічних ознак злочинців (та їхніх груп) на стадії досудового розслідування (здебільшого облік обмежується загальними показниками громадянства та місця проживання підозрюваних, а більш повні дані фіксуються лише щодо засуджених в установах виконання покарань).

Ситуацію ускладнює й відсутність серед вітчизняних учених єдиних кримінологічних підходів до оцінювання масштабів впливу організованих груп на криміналітет і суспільство загалом, її співвідношення з іншими соціальними явищами та процесами. Концептуальна неузгодженість ускладнює системне планування та проведення скоординованих заходів державно-правового реагування на корисливо-насильницькі вияви організованої злочинності за участі іноземців, що потребує невідкладного вирішення, особливо в умовах воєнного стану.

Оригінальні ідеї в контексті розроблення системи кримінологічного впливу на злочинність та окремі її сегменти (організовану, корисливо-насильницьку) свого часу висловлювали представники провідних вітчизняних наукових шкіл. Зазначену тематику висвітлено, зокрема, у працях Л. І. Аркуші, А. М. Бабенка, О. М. Бандурки, В. С. Батиргарєєвої, В. В. Бедриківського, В. В. Василевича, М. Г. Вербенського, В. В. Голіни, Б. М. Головкіна, В. Л. Грохольського, С. Ф. Денисова, О. М. Джужі, О. С. Доценка, В. М. Дрьоміна, О. О. Дудорова, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, В. П. Ємельянова, О. О. Кваші, О. Г. Колба, М. Г. Колодяжного, І. М. Копотуна, Т. В. Корнякової, М. В. Корнієнка, О. М. Костенка, О. Г. Кулика, В. І. Литвиненка, О. М. Литвинова, С. А. Мозоля, Є. С. Назимка, А. А. Небитова, Ю. В. Нікітіна, Ю. В. Орлова, А. В. Савченка, М. О. Семенишина, Є. Д. Скулиша, Д. М. Тичини, В. В. Тіщенко, В. І. Шакуна, О. Ю. Шостко, Н. М. Ярмиш та ін.

Пошук шляхів удосконалення та розробки заходів запобігання етнічній злочинності здійснювали: В. В. Босенко, М. Г. Вербенський, А. А. Вознюк, П. С. Єпринцев, Г. П. Жаровська, А. В. Калініна, М. В. Підболячний, В. Г. Севрук, Ю. О. Стрелковська та ін.

Напрацювання зазначених та інших дослідників становлять теоретичне підґрунтя для вирішення численних практичних проблем, що виникають у правоохоронній і правозастосовній діяльності. Поряд із цим, задекларовані в Стратегіях національної безпеки (2015 і 2020 рр.), боротьби з організованою злочинністю (2011 і 2020 рр.), як і прийнятих раніше загальнодержавних комплексних цільових програмах (1993, 1996, 2000, 2006 рр.), концепціях (2010 і 2011 рр.) правові та інституційні зміни здебільшого залишаються нереалізованими, а здійснювані заходи не врахували глобалізаційні, військові, міграційні процеси, а тому їх ефективність виявилися мінімізованою. Відповідно, бракує кримінологічних розвідок проблем запобігання корисливо-насильницькій діяльності організованих груп за участі іноземців в умовах реалізації Кримінального процесуального кодексу (КПК) України та з урахуванням структурно-функціональних змін у системі Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та інших інституцій сектору безпеки. Фрагментарність наукового доробку, недостатньо тісний зв'язок теорії та практики зумовили актуальність обраної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023), а також позицій Кіотської декларації щодо розширення можливостей попередження злочинів, кримінального правосуддя та верховенства права (Чотирнадцятий

Конгрес ООН із запобігання злочинності та кримінального судочинства, Кіото, Японія, 2021 р.). Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454) і Пріоритетним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 28 вересня 2021 року (протокол № 18), розглянуто та схвалено Координаційним бюро Національної академії правових наук України (п. 681 Переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук за 2021 рік).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є теоретичне узагальнення та розв’язання комплексної науково-прикладної задачі запобігання корисливо-наси́льницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства, відомчої (міжвідомчої) регламентації та відповідної правозастосовної практики.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- здійснити аналіз імміграційної ситуації в Україні за умов геополітичної нестабільності;
- надати характеристику корисливо-наси́льницькій злочинності іноземців як об’єкту кримінологічних досліджень;
- охарактеризувати стан та тенденції корисливо-наси́льницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп;
- виокремити детермінанти, що впливають на вчинення корисливо-наси́льницьких злочинів іноземцями у складі організованих груп;
- визначити кримінологічно значущі ознаки іноземця, який вчиняє корисливо-наси́льницькі злочини у складі організованих груп;
- розкрити віктимологічні особливості жертв (потерпілих) відносно яких вчиняються корисливо-наси́льницькі злочини іноземцями у складі організованих груп;
- сформулювати концептуальне бачення загальносоціальних заходів запобігання корисливо-наси́льницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп;
- розробити спеціально-кримінологічні заходи запобігання корисливо-наси́льницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп;
- запропонувати шляхи виявлення корисливо-наси́льницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп.

Об’єкт дослідження – корисливо-наси́льницькі вияви організованої злочинності як антисоціальне явище, що становить загрозу національній безпеці України.

Предмет дослідження – запобігання корисливо-наси́льницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення обумовлених нею задач використовувались загальнонаукові (аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, узагальнення, моделювання, аналогія та інші) та спеціальні методи, зокрема *системно-структурний* – для аналізу організованої, етнічної злочинності корисливо-наси́льницького спрямування як цілісної теоретико-прикладної проблеми в межах усієї роботи (розділи 1–3); *формально-логічний* – з метою аналізу імміграційної ситуації в Україні та надання кримінологічної характеристики елементів предмету дослідження (підрозділ 1.1, розділ 2); *компаративістський* – для оцінки можливостей упровадження кращих зарубіжних практик у діяльність органів і підрозділів Національної поліції України (підрозділи 3.2, 3.3); *моделювання* – при наданні характеристики особи-іноземця та жертви корисливо-наси́льницького посягання, виокремлення їх типологічних ознак (підрозділи 2.3, 2.4), а також формулюванні висновків до розділів і загальних оцінок, а також пропозицій щодо удосконалення кримінологічного запобігання та практики його застосування (розділи 1–3); *логіко-нормативний* – при формулюванні концептуального бачення напрямів загальносоціального запобігання, розробці спеціально-кримінологічних заходів запобігання, а також пропозицій щодо удосконалення такої діяльності та практики її застосування (підрозділи 3.1, 3.2); *контент-аналізу* – під час опрацювання емпіричних матеріалів за окремими кількісними та якісними параметрами з подальшою інтерпретацією одержаних результатів у дисертаційній роботі (підрозділи 2.1–2.3, розділ 3); *соціологічні* (анкетування, інтерв'ювання, спостереження) – з метою вивчення думок різних категорій респондентів з проблемних питань дослідження та з'ясування соціальної результативності кримінологічних заходів (розділи 2–3); *статистичні* – для аналізу зібраних емпіричних даних, а також офіційної статистичної звітності (підрозділи 2.1, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3).

Емпіричну базу дослідження становлять зведені дані вивчення 102 кримінальних проваджень відкритих за фактом вчинення корисливо-наси́льницьких злочинів іноземцями у складі організованих груп в Україні упродовж 2014–2023 рр. з усіх областей країни, а також 53 вироків, винесених судами щодо злочинів відповідної категорії в зазначений період; узагальнені результати опитувань 70 прокурорів, 143 слідчих та 98 оперативних працівників Національної поліції України у Закарпатській, Львівській, Житомирській, Київській, Одеській, Херсонській та Миколаївській областях; аналітичні узагальнення МВС України, Державної міграційної служби України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, Міжнародної організації з міграції (МОМ), Агентства Європейського Союзу з питань надання притулку (EUAA, European Union Agency for Asylum), а також результати вивчення оперативно-розшукової, слідчої та судової практики з урахуванням досвіду роботи автора в органах досудового розслідування та організаційно-аналітичного забезпечення Національної поліції України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній кримінологічній науці дослідженням в якому

запропонована кримінологічна методика запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні з урахуванням умов воєнного стану. Зокрема:

вперше:

– розроблено наукові основи комплексної кримінологічної методики запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються особами, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави, особами без громадянства, яка ґрунтується на кримінально-правових (відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 144, ч. 2-3 ст. 146, 149, ч. 2-3 ст. 150-1, ч. 2 ст. 186, 187, ч. 2-3 ст. 206, ч. 2 ст. 206-2, 257, ч. 2-3 ст. 278, ч. 2-3 ст. 289. ч. 1-2 ст. 303 КК України, з урахуванням предикатних кримінальних правопорушень ст. 262, 263, 355, 357, 358 КК України та насильницької поведінкової установки) і кримінологічно значущих (стан і тенденції етнічної, корисливо-насильницької, організованої злочинності; детермінанти; кримінологічні ознаки особи-злочинця, організованих груп; віктимологічні характеристики жертви) критеріях, зв'язок яких у процесі виявлення, припинення та недопущення визначає специфіку вибору праксеологічних засобів і методів;

– проведений аналіз показників статистичної звітності (2014–2023 рр.) дозволив наголосити, що в умовах збройної агресії Україна зіткнулася із масовими переміщеннями населення (біженці, іноземці, які прибувають в Україну на тимчасове чи постійне проживання; транзитні й нелегальні мігранти), щорічним збільшенням кількості виявлених організованих груп та злочинних організацій сформованих на етнічній основі та вчинених ними корисливо-насильницьких злочинів із застосування вогнепальної зброї, вибухових речовин, у зв'язку з чим встановлені ключові тенденції прогностичного розвитку (прогнозування міграційних потоків), зокрема виявлено зв'язки між інтенсивністю етнічних, національних та глобалізаційних процесів і негативними показниками динаміки злочинності, латентністю таких злочинів, й на цій основі запропонувати заходи забезпечення кримінологічної безпеки на загальносоціальному та спеціально-кримінологічному рівнях, у тому числі з урахуванням ситуації воєнного стану в цілому по країні та в розрізі окремих регіонів (в тому числі деокупованих);

– запропоновано в авторській редакції проекти:

Державної програми запобігання організованій злочинності на основі засад формування та реалізації відповідної кримінологічної політики, що включає комплекс заходів впливу на криміногенні чинники за блоками: *правовий* (удосконалення законодавства: КК України, КПК України, Закону України «Про організаційно-правові основи запобігання організованій злочинності», а також прийняття нового Закону України «Про інтеграцію та адаптацію іноземних громадян в Україні» та Міграційного кодексу України); *організаційний* (подолання міжнаціональних, міжетнічних і расових конфліктів, забезпечення реалізації державних програм протидії ксенофобії, расизму й нетерпимості; регулювання міграційних потоків); *інституційний* (оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів з урахування криміногенної ситуації в країні; використання новітніх, апробованих закордонною практикою, заходів запобігання

(Smart City); кадровий відбір, наукове забезпечення) (цільовий блок) та ідеологічний, пенітенціарний, міжнародний (загальний блок);

Плану заходів щодо запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні на період до 2030 р., спрямованого на виконання положень Програми, що включає в себе підготовчий (визначити й нормативно закріпити систему суб'єктів запобігання у тому числі зі знаннями іноземної мови, окреслити межі їх повноважень, завдання, функції, визначити відповідальних за кожним регіоном, районом, сектором), запобіжно-цільовий (розробити спеціальні методичні рекомендації, алгоритми дій, методики запобігання окремим видам корисливо-насильницьких злочинів, у тому числі на прифронтових територіях, в умовах воєнного чи надзвичайного стану) та завершальний (аналіз досягнутих результатів, визначення подальших заходів запобігання й підготовка наступного плану) етапи;

– запропоновано заходи оперативно-профілактичного впливу на лідерів та інших учасників організованих груп та злочинних організацій, що здійснюються оперативними підрозділами Національної поліції, на основі співпраці з правоохоронними інституціями інших країн шляхом обміну інформацією про перебування учасників групи на території України, можливої їх участі у злочинній діяльності, а також організації і проведення комплексних цільових заходів запобігання;

удосконалено:

– наукове розуміння організованої корисливо-насильницької злочинності іноземців як суспільно-небезпечного, крайнє негативного, антисоціального явища відносно несправедливого збагачення осіб, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави, особами без громадянства, що проявляється у вчиненні ними кримінальних протиправних діянь з корисливими мотивами поєднаних із застосуванням чи погрозою застосування насильства у складі трьох і більше осіб, що становить загрозу безпеці держави;

– зміст елементів кримінологічної характеристики корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп (стан та тенденції злочинів відповідної категорії, ступінь їх латентності; детермінанти, які сприяють їх учиненню; характеристика спеціального суб'єкта вчинення – іноземця та його належність до ієрархії організованого угруповання, а також жертви посягання);

– систематизацію детермінантів, що обумовлюють активність організованих груп й злочинних угруповань за участі іноземців шляхом розподілу на військово-політичні, соціально-економічні, організаційно-правові та морально-психологічні, а також за рівнями: макрорівень (загальний) – соціальні явища і процеси, які зумовлюють корисливо-насильницьку злочинність та є похідними від причин й умов злочинності загалом у країні; мезорівень (груповий) – серед окремих етнічних груп; мікрорівень (особистісний) – впливають на поведінку окремих осіб, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави або держав;

– шляхи криміналізації створення організованої групи за участі особи, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або

держав з метою вчинення кримінальних правопорушень, а також керівництво такою групою або участь у ній, або участь у злочинах, вчинюваних такими групами, а також організація, керівництво чи сприяння зустрічі (сходці) представників етнічних злочинних угруповань для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об'єднань злочинних організацій або організованих груп, за участю іноземців;

– науковий інструментарій інформаційно-аналітичного забезпечення виявлення корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп шляхом запровадження поліцейської діяльності керованої аналітикою – «Intelligence Led Policing», яка полягає в ідентифікації й визначенні внутрішніх зв'язків між інформаціями (відомостями, даними), що стосуються злочину, і довільними іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, прийняття адекватних управлінських рішень на основі аналітичної підтримки;

дістало подальший розвиток:

– характеристика імміграційної ситуації в Україні в умовах геополітичної нестабільності (2014–2023 рр.), що пов'язана зі збройною агресією й міграцією населення, неконтрольованого обігу зброї й створенням організованих груп насильницького спрямування;

– кримінологічна характеристика: іноземця, який вчиняє корисливо-насильницькі злочини у складі організованих груп, з виокремленням соціально-демографічних, соціально-рольових, кримінально-правових та морально-психологічних характеристик, що позначаються на особливостях їх злочинної поведінки, на основі чого проведена їх типологізація (приховано-раціональний, проміжний-негативний, агресивно-насильницький, злісно-непокірний);

– віктимологічні особливості жертв відносно яких вчиняються корисливо-насильницькі злочини іноземцями у складі організованих груп, а на основі розглянутих характеристик й вивчення механізму корисливо-насильницького посягання здійснено їх розподіл на цільові, ситуативні, латентні;

– праксеологічна модель імміграційного контролю, протидії незаконним міграційним процесам, практики адаптаційних та інтеграційних контрактів, інтеграції профілактики правопорушень учинених іноземцями шляхом систематизації у єдиному законодавчому акті (Закон України «Про інтеграцію та адаптацію іноземних громадян в Україні»);

– системно-функціональний підхід до реалізації спеціально-кримінологічних заходів запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп за напрямками: оперативно-розшукова профілактика; роз'єднання та дестабілізація організованих груп, компрометація їх членів; посилення гарантій реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності; картографування кримінологічної інформації; координація та взаємодія Національної поліції зі Службою безпеки України, митними та прикордонними органами, міграційною службою, зарубіжними партнерами;

– рекомендації щодо виявлення корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні як комплексу

постійних, активних, цілеспрямованих непроцесуальних заходів запобігання, які не потребують погодження з прокурором або отримання дозволу суду, спрямованих на отримання первинної кримінологічної інформації про ознаки створення та діяльності організованих груп (склад, члени групи), належність до них іноземців, вчинення ними корисливо-насильницьких дій й встановлення об'єкта, що має відношення до ознак вчиненого латентного прояву.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обгрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в:

науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень проблем запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень;

діяльності Національної поліції України – при розробленні й удосконаленні відомих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовці методичних рекомендацій з питань організації запобігання корисливо-насильницьким злочинам (акти Головних управлінь Національної поліції в Житомирській (від 01 травня 2023 р.) та Сумській (від 05 червня 2023 р.) областях));

освітньому процесі – під час підготовки лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінології, кримінального права, кримінального процесуального права, оперативно-розшукової діяльності, а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовці бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації працівників Національної поліції.

Особистий внесок здобувача. Положення, що викладені у дисертації та виносяться на захист, розроблені автором особисто.

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано: чотири статті у наукових фахових виданнях України, одну статтю в міжнародному фаховому виданні та чотири тез доповідей та повідомлень на науково-практичних конференціях, зокрема:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Джу́жа О. М., Посудевський І. В. Імміграційна ситуація в Україні на початку ХХІ століття: кримінологічні засади. *Colloquium-journal* (Республіка Польща). 2022. №3 (126). Р. 37–40.

2. Посудевський І. В. Кримінологічна характеристика іноземця, який вчиняє корисливо-насильницькі злочини у складі організованих злочинних груп в Україні. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 3 (80). С. 58-62. URL: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-80-3-58-63>.

3. Посудевський І. В. Особливості запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих злочинних груп в Україні. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. № 1 (5) 2023. С. 71–76. URL: https://policeyistika.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/08/1_2023.pdf

4. Посудевський І. В. Віктимологічні особливості жертв відносно яких вчиняються корисливо-насильницькі злочини іноземцями у складі організованих груп в Україні. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2023. № 3. С. 302–308. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2023/48.pdf

5. Посудевський І. В. Сучасний стан та тенденції корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в умовах збройного конфлікту в Україні. Аналітично-порівняльне право. Випуск 2. 2025 р.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Посудевський І. В. Особливості злочинності етнічних груп на ґрунті міжетнічних конфліктів. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення*: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 04 листоп. 2021 р.) Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 181–184

2. Посудевський І. В. Корисливо-насильницька злочинність іноземців як об'єкт кримінологічного дослідження. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення*: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу. (Київ, 24 лист. 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 254–257.

3. Посудевський І. В. Детермінація злочинності іноземців. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення*: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу. (Київ, 02 лист. 2023 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 119-121.

4. Посудевський І. В. Особливості запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в умовах воєнного стану. *Кримінологічна теорія і практика: проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення*: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу. (Київ, 07 лист. 2024 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. С. 119-121.

Характеристика особистості здобувача. Посудевський Ілля Валерійович народився 02 листопада 1998 року в місті Бердичеві Житомирської області. Освіта повна вища, юридична, у 2021 році закінчив Національну академію внутрішніх справ і здобув освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» за спеціальністю «Правознавство». З лютого 2021 року працював слідчим Бучанського РУП ГУНП в Київській області, а з липня 2021 року старшим інспектором управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП в Київській області, з вересня 2021 року по теперішній час перебуває на посаді ад'юнкта Національної академії внутрішніх справ. За час праці зарекомендував себе дисциплінованим, грамотним та досвідченим працівником. Вимогливий до себе. До виконання посадових обов'язків ставиться сумлінно і ретельно, поставлені задачі виконує своєчасно та якісно. Закони, накази та інші нормативні документи, що регламентують діяльність Національної поліції, знає і правильно застосовує їх у практичній діяльності. В роботі вміє виділити головне і спрямувати зусилля на виконання поставлених завдань. Дисциплінований. За характером спокійний, урівноважений. Правильно будує взаємовідносини в колективі, користується авторитетом серед колег.

Відповідально та сумлінно ставиться до виконання суспільно корисних та громадських доручень. Має добре розвинені комунікативні та організаторські здібності, цілеспрямований. Мови: українська, англійська. Автор 18 наукових публікацій з проблем запобігання кримінальним правопорушенням

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стил ь викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Посудевського Іллі Валерійовича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Посудевського Іллі Валерійовича на тему: «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Посудевського І. В. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Посудевського Іллі Валерійовича на тему: «Запобігання корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 12, проти – немає, таких, що утримались – немає.

Головуючий –
професор кафедри кримінології та
інформаційних технологій
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Віта ІВАЩЕНКО